joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 51

A ménestől a mobiltelefonokig – A vidéki munkaerő foglalkoztatása Romániában –

KEREKES KINGA

2008. február 11-én avatták fel a finn Nokia vállalat első szerelőegységét Zsuk községben. A Nokia betelepedése egy néhány éve elkezdődött folyamat része, ami a vidéki munkaerő foglalkoztatása szempontjából paradigmaváltáshoz vezetett Romániában, legalábbis az Északnyugati Fejlesztési Régióban. A váltás a 2002–2004-es időszakban történt; azóta egy masszív munkahelyteremtési folyamatnak és ezzel párhuzamosan egyre súlyosbodó munkaerőhiánynak vagyunk tanúi. Ennek ellenére a vidéki munkaerő csaknem fele kihasználatlanul hever, és a romániai vidéken alig látszanak meg a gazdasági fellendülés nyomai. A nagyszámú új munkahely betöltése kihívást jelent mind a vállalatok, mind az önkormányzatok és a foglalkoztatási kérdésekben illetékes hatóságok számára. A megoldás három kulcsszóban rejlik, amit akár a vidéki foglalkoztatás 3 I-jeként is megfogalmazhatnánk: *információ, infrastruktúra és indíték.*

Európa-szerte nagy port kavart fel a Nokia új termelőegységének megnyitása 2008. február 11-én Zsuk községben, Kolozsvártól 21 km-re. A község neve eddig csak a méneséről volt ismert, de az is inkább a lótenyésztők körében, úgyhogy 2007-ben még igen kevesen tudták volna a település helyét bejelölni a világtérképen.

A nyolcvanas évek közepén, a tanév első heteiben, Kolozsvár jobb sorsra érdemes középiskolásai (közöttük a jelen cikk írója) szedték a kukoricát a zsuki földeken, természetesen a szocializmus építése érdekében. Annak idején senki nem gondolt arra, hogy német vendégmunkások jövőbeni munkahelyén tördeli a kukoricacsöveket az elszáradt kóróról.

Jogosan tevődik fel a kérdés: miért éppen Zsukot választotta újabb telephelyéül a Nokia? Ebben a tekintetben a cég rendkívül szűkszavú; a Nokia hivatalos honlapján nagyon kevés információ található az új üzemmel kapcsolatban, és sajtóközleményben is csak az új üzem megnyitásának tényét közlik, ezért az indítékokat csak találgathatjuk.

A Nokia letelepedéséhez nagyban hozzájárult az, hogy a Kolozs megyei önkormányzat megfelelő helyszínt ajánlott: a vasút és országút közelében elterülő 159 hektárnyi mezőgazdasági területen (az említett szép emlékű kukoricaföldek helyén), ami addig a kolozsvári Agrártudományi és Állatorvosi Egyetem használatában volt, megyei és állami pénzalapok felhasználásával ipari parkot hozott létre Tetarom III néven.[1] A Nokia 90 hektárt bérel az ipari park területén, a fennmaradó területet más vállalatok veszik majd használatba. Az ipari park létrehozásával a Kolozs megyei önkormányzat komoly infrastrukturális fejlesztéseket vállalt ma-

[1] A Tetarom III ipari park a Kolozs megyei önkormányzat által létrehozott harmadik ipari park.

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 52

gára: a magasfeszültségű áram bevezetésén, gázvezetékek lefektetésén, bekötő utak megépítésén kívül a kolozsvári repülőtér fejlesztését is felvállalta.

A kolozsvári Műszaki Egyetemen nyújtott, a Nokia tevékenységi körébe illő, igényes szakmai képzés is szerepet játszhatott a helyszín kiválasztásában, ugyanis a frissen végzettek köréből kreatív tervezőcsapatot lehet összeválogatni. Arról nem is szólva, hogy a vállalat adminisztratív tevékenysége irányításával és lebonyolításával kapcsolatos valamennyi szakmában képeznek ki fiatalokat a kolozsvári egyetemek.[2]

Annak a ténynek az ismeretében, hogy a zsuki üzem megnyitásával párhuzamosan a Nokia bezárja a németországi Bochumban lévő termelőegységét,[3] arra következtethetünk, hogy a telephelyválasztásban fontos szerepet játszik, hogy a romániai munkaerő a németországinál jóval olcsóbb.

Tanulmányunk témája éppen ez a munkaerő, amely a Nokiát Kolozsvár közelébe vonzotta. Milyen munkaerő-piaci viszonyok közé érkezett a Nokia, hogy állunk a munkaerő iránti kereslettel és kínálattal?

Zsuk közepes méretű község 4120 lakossal, az erdélyi Mezőség tájegység része. Hagyományos falusi településekből áll, és a szomszédos települések is mind hagyományos, mezőgazdaságból és állattenyésztésből élő falvak. A nagyváros közelsége nem látszik meg a településen, amely ezidáig kívül esett azon a határon, ameddig a városból kitelepülni vágyó (többnyire) újgazdagok ingatlanvásárlásai terjedtek. Nemrég még senki sem akart ideköltözni, szemben a „felkapott" Kisbács, Szászfenes, Magyarléta, Magyarfenes, Tordaszentlászló falvakkal, ahol egyre-másra épültek a Kolozsvárról kiköltözők házai, palotái, kinek-kinek pénze és ízlése szerint.

Telephelyválasztásával tehát a Nokia a vidéki munkaerő megcélozása mellett is döntött. De megközelíthetjük a témát a másik irányból is: a Nokia zsuki üzeme elhelyezkedési lehetőséget nyújthat a környékbeli falvak lakosságának, és nem csak. Tudnak-e a helybeliek élni a lehetőséggel? Ki fog-e alakulni egy olyan helyzet, amelyből mindkét fél, mind a Nokia, mind a helyi közösség nyertesen jöjjön ki? A kérdés megválaszolása még korai lenne, de a kiinduló helyzet jobb megértésére szolgáljon a következő elemzés.

Paradigmaváltás a vidéki foglalkoztatás területén

A Nokia betelepedése egy néhány éve elkezdődött folyamat része, ami a vidéki munkaerő foglalkoztatása szempontjából paradigmaváltáshoz vezetett Romániában, vagy legalábbis az Északnyugati Régióban és ezen belül Kolozs megyében.

1990 után a vidéki munkaerő elhelyezkedési lehetőségei nagyon leszűkültek, a gyárak bezártak, a termelőszövetkezetek felbomlottak és az állami gazdaságok fel-

[2] Egyedül a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen több mint 50 000 diák tanul.

[3] Amely döntését a Nokia a társadalmi felhördülés hatására annyiban finomította, hogy tovább működteti egyik kisebb bochumi részlegét. A Nokia felajánlotta ugyan az elbocsátott német munkásoknak, hogy átveszi őket zsuki üzemébe, amennyiben hajlandóak az itteni bérért dolgozni, ez azonban kevéssé valószínű.

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 53

számolódtak. A munkanélküliség elől a vidéken élő (vagy vidékről származó) emberek jelentős része a mezőgazdaságba menekült: a visszaszolgáltatott földterületeken kezdtek el gazdálkodni, XIX. századi módszerekkel.[4] Ez a gazdálkodási mód biztosította a vidéki családok tagjai számára a rendszeres tevékenységet és a szűkös megélhetést is. 2000-ben a vidéki munkaképes lakosság 74,5%-a dolgozott a mezőgazdaságban,[5] többségük egyéni gazdálkodóként vagy segítő családtagként, a fizetett alkalmazottak aránya elenyésző volt. Mind a politikusok, mind a szociológusok és a közgazdászok számára nyilvánvaló volt azonban, hogy ez a fajta gazdálkodás az uniós csatlakozás küszöbén nem fenntartható. Ahhoz viszont, hogy a mezőgazdaság versenyképessége javuljon, számítások szerint Románia-szerte legalább 2 millióval kevesebben kellene ebben az ágazatban dolgozzanak.[6] A rendszerváltást követő évtizedben a vidéki foglalkoztatás témában érdekelt szakemberek visszatérő kérdése az volt, hogy mi legyen a rendelkezésre álló felhasználatlan vidéki munkaerővel. A legnagyobb gondot pedig a munkahelyteremtés jelentette.

A 2002–2004-es évek fordulatot hoztak, és úgy tűnik, paradigmaváltásra van szükség a vidéki munkaerővel kapcsolatban is (pedig egy évtized alatt már milyen jól hozzászoktunk a jól bevált elméletekhez, problémafeltevéshez). Az új helyzetet a következő jelenségek jellemzik:[7]

– a vállalatok nagyszámú új munkahelyet hirdetnek meg, amelyeket nem mindig, vagy csak nehézségek árán sikerül betölteni;

– sok munkavállaló külföldön, többnyire a régi EU-s országokban keres és talál munkát;

– a mezőgazdaságban foglalkoztatott vidéki munkaerő aránya csökkenőben van, de még így is messze túlhaladja az európai átlagot (2006-ban 62,6% volt Romániában és 58,1% az Északnyugati Régióban).

A helyzet megváltozásával a problémafelvetésnek is változnia kell. Az vált a fő kérdéssé, hogy hogyan lehetne egyeztetni az egyaránt magas munkaerő-piaci kínálatot és keresletet.

A következőkben megpróbáljuk mind a vidéki munkaerő-kínálatot, mind pedig a keresletet statisztikai adatok és saját gyűjtésből származó adatok segítségével bemutatni.

[4] Swain N. – Vincze M. 2001. Agricultural Restructuring in Transylvania in the Post-Communist Period, in: Light D. – Phinnemore D. (eds.): *Post-Communist Romania. Coming to Terms with Transition.* New York, Palgrave Publishers. 175.

[5] Romániai országos munkaerő-felmérés, Országos Statisztikai Hivatal, Bukarest, 2005.

[6] Dumitru M. & al. 2004. *Rural Development and the Reform of Romanian Agriculture.* Romanian Centre for Economic Policies. Bucharest. 22.

[7] Kerekes K. 2007. Employment Opportunities for People Living in Rural Areas, in: Kerekes K. (ed.) *The Proceedings of the International Conference: Competitiveness and European Integration, Regional and Rural Economics section, 26-27 October 2007*. Alma Mater. Cluj-Napoca. 133–139.

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 54

A munkaerő iránti kereslet

2002 óta megnőtt a munkaerő iránti kereslet, és a vállalatok egyre nagyobb nehézségek árán jutnak a megfelelő munkaerőhöz. Ezt bizonyítják az Északnyugati Régió Fejlesztési Ügynöksége által 2006-ban összeállított Foglalkoztatási Terv[8] adatai is, ahonnan kiderül, hogy míg 2002-ben az Északnyugati Régióban a meghirdetett munkahelyek 95,7%-a elfoglalásra került, addig ez az arány 2005-re 73,2%-ra csökkent. A régió szintjén jelentősek a területi különbségek: Kolozs megyében 2005-ben a meghirdetett állások 55,5%-a maradt betöltetlenül, míg például Beszterce-Naszód megyében kevesebb mint 0,5%-a.

A meghirdetett munkahelyek száma 2005 után is emelkedő tendenciát mutat. Az Országos Munkaerő Foglalkoztatási Ügynökség internetes honlapján hetente több ezer munkahelyet hirdetnek meg az Északnyugati Régióban: például 2007. október 18–25. között 3641 munkahelyre lehetett jelentkezni, 2008. február 7–14. között pedig 3181 munkahelyre; ezeknek több mint egyharmada Kolozs megyében került meghirdetésre[9].

Az elhelyezkedési lehetőségek javulását jelzi az is, hogy csökkent a regisztrált munkanélküliségi ráta: 2007 decemberében az országos átlag 4,1% volt, 1,1%-kal alacsonyabb, mint 2006 hasonló időszakában. Az Északnyugati Régióban a munkanélküliség 2,9% volt, a második legalacsonyabb az országos rangsorban a román főváros, Bukarest (1,9%) mögött. A 18–62 éves korosztályban a munkanélküliek aránya országos szinten 2,67% volt, egy kissé magasabb (3,90%) vidéken, mint városon (1,84%). A munkanélküliek túlnyomó többsége (78,9%) alacsonyan képzett (legtöbb szakiskolai végzettséggel rendelkezik), 16,8% az érettségizettek és 4,3% a felsőfokú végzettségűek aránya.[10]

A munkaerő-keresletre irányuló elemzésünk arra is kiterjed, hogy kik és milyen munkahelyeket kínálnak, kik a legnagyobb munkaadók a régióban. 2006 augusztusában az Északnyugati régióbeli megyék Területi Munkaügyi Hivatalainak jelentései alapján a régió legtöbb alkalmazottat foglalkoztató vállalata, 4889 alkalmazottal, a szatmárnémeti székhelyű, villamos autóalkatrészeket gyártó DRM Draxlmaier Romania Sisteme Electrice Kft. volt. Második helyen az aranyosgyéresi, acélhuzalgyártásra szakosodott, Mechel Câmpia Turzii Rt. állt 4556 alkalmazottal, a harmadik helyen pedig a kereskedelemmel, illetve alkoholos és üdítőitalok gyártásával foglalkozó nagyváradi Transilvania General Import Export Kft., 4523 alkalmazottal. Villamos motoralkatrészeket gyárt a legtöbb személyt foglalkoztató Beszterce-Naszód megyei vállalat, a beszterce-i Leoni Wiring Systems (3250 alkalmazott), és ugyancsak villamos alkatrészek gyártásával foglalkozik a legtöbb (2009) személyt foglalkoztató Máramaros megyei vállalat, a Moeller Electro Producție Kft., amelynek székhelye a többi nagyvállalattól eltérően vidéken, Sârbi faluban található. A legtöbb személyt alkalmazó Szilágy megyei

[8] Planul regional de acțiune pentru ocuparea forței de muncă 2006-2008. Regiunea Nord-Vest (Északnyugati Régió Regionális Foglalkoztatási Terve 2006–2008). Agenția de Dezvoltare Regională Nord-Vest, Cluj-Napoca, 2006.

[9] www.anofm.ro/lmv/index_lmv.php.

[10] www.anofm.ro/statistica/sitoperativadec2007.pdf.

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 55

vállalat, a gumiabroncsokat gyártó Silvania Rt., 1441 személyt foglalkoztatott. 1000-nél több alkalmazottja volt Beszterce-Naszód megyében 2 vállalatnak (tevékenységi területük villamos motoralkatrészek, illetve fémszerkezetek gyártása), Bihar megyében 7 vállalatnak (egy-egy üdítő és alkoholos italok, élelmiszeripari termékek és műanyagtermékek gyártásával foglalkozó vállalat, három cipő- és egy készruhagyár), Kolozs megyében 9 vállalatnak (acélhuzalgyár, távközlés, villamos motoralkatrész gyár, egy fehérneműgyár és egy készruhagyár, két biztosítótársaság, két bútorgyár), Máramaros megyében 4 vállalatnak (villamos motoralkatrészek, matrac, bútor és készruha gyártásával foglalkozó vállalatok), Szatmár megyében 4 vállalatnak (villamos autóalkatrész, háztartási villamosgépek, emelő- és rakodógépek és készruha gyártásával foglalkozó vállalatok) és Szilágy megyében 3 vállalatnak (gumiabroncs-, acélcső-, illetve harisnyagyár). A nagyszámú alkalmazottat foglalkoztató vállalatok között többen villamosalkatrész-, cipő- vagy ruhagyártásra szakosodtak, ezek külföldi cégeknek a beszállítói, bérmunkát végeznek, és az olcsó helyi munkaerőt használják fel.[11]

A gazdasági vállalkozásokon kívül nagyszámú alkalmazottat foglalkoztatnak a megyei és városi önkormányzatok hatáskörébe tartozó intézmények is, például a Kolozs és Szilágy megyében működő vízgazdálkodási vállalatnak 1300, a Kolozs Megyei Szociális és Gyermekvédelmi Igazgatóságnak pedig közel 1200 alkalmazottja van.

Jogosnak tűnik az ellenvetés, hogy a fent említett munkahelyek többsége városi környezetben létesült és ennélfogva nem jelent megoldást a vidéki munkaerő számára. Ez azonban nem teljesen igaz: még a legtöbb alkalmazottat foglalkoztató vállalatok között is találunk olyat, amely vidéki székhelyen (Moeller Electro Producție Kft.) vagy kisvárosban (Mechel Câmpia Turzii SA) működik; emellett a Transilvania General Import Export Kft. fő gyártási részlege is egy Bihar megyei kisvárosban van. Kolozs megyében is több példát találunk falusi környezetben működő nagyvállalatokra, mint például a Grandemar bányavállalat, amelynek három faluban működik kitermelőegysége, az iklódi Irsap, az egeresi Lafarge, a zsuki Hirsch és az apahidai Rondocarton. A vidéken létesült munkahelyeken kívül a falun élők többségének nem jelentene nagy megerőltetést a napi ingázás a városi munkahelyekre.

A közelmúlt adatainak bemutatása után következzenek azok a munkaadók, amelyek a legújabban léptek színre a vidéki munkaerőpiacon:

Az amerikai Bechtel cég által leszerződött Bors–Brassó autópálya építése 2004 júniusában kezdődött el és előreláthatólag 2013-ig fog tartani, nagyszámú munkahelyet teremtve a nyomvonal melletti települések lakosságának nemcsak az Északnyugati Régióban, hanem a Közép Régióban is. A cég honlapján[12] az áll, hogy 2007 decemberében a Bechtel 4398 személyt foglalkoztatott, amelynek 95%-a román állampolgár; 69%-uk Kolozs és Bihar, további 25%-uk pedig a többi olyan erdélyi megyéből származik, ahol az autópálya nyomvonala elhalad.

[11] Kerekes K. 2006. Humán erőforrások, in: Horváth Gy. (ed.) *Északnyugat-Erdély*. Pécs–Budapest, MTA RKK. 153–157.

[12] www.autostradatransilvania.ro.

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 56

Az autópályán kívül az országutak javítása, modernizálása, illetve a víz- és szennyvízhálózat bővítése is sok embernek ad munkát, hisz ezen a téren Romániának van behoznivalója. Építőmunkásokra a lakóházépítéseknél is nagy az igény, sok új lakónegyed, lakópark épül, a statisztikai kimutatások szerint 2005-ben a régióban 4612 új épületet adtak át.[13]

Növekvőben van a nagyáruházak száma is, további munkalehetőségeket kínálva képzett és képzetlen munkaerőnek egyaránt. Kolozsváron és környékén több multinacionális kereskedelmi lánc nyitott áruházat, többek között a Kaufland, Cora, Metro, Profi, Billa, Praktiker, Baumax, Selgros és Real. A 2007 októberében megnyílt Carrefour 600 új munkahelyet, a rá egy hónapra nyitó Auchan pedig 450 új munkahelyet hirdetett meg.

Nem maradhat ki a felsorolásból a cikk bevezető részében már említett Nokia sem. A zsuki üzem első szerelőegységét hivatalosan 2008. február 11-én avatták fel, de már azelőtt elkezdte működését, és március végére már 6 millió mobiltelefon összeszerelését tervezik. Jelenleg 300 alkalmazottat foglalkoztatnak, és a tervek szerint 2009-re az alkalmazottak száma eléri a 3500-at. A Nokia üzem köré települő beszállítócégekkel együtt az ipari parkban létesülő munkahelyek száma az elkövetkező öt évben várhatóan eléri a 15 000-et. Ennek a nagyszámú munkahelynek a betöltése kihívást jelent mind az illető vállalatok, mind a környékbeli önkormányzatok és a foglalkoztatási kérdésekben illetékes hatóságok számára.

Vidéki munkaerő-kínálat az Északnyugati Régióban

A munkaerő-kínálatot két részre bontjuk: a teljes munkaidőben foglalkoztatottakra és a kihasználatlan munkaerőforrásra. Habár ez utóbbi csak részben jelenik meg a munkaerőpiacon, „munkaerőhiányos" világunkban fontos feltárni minden létező erőforrást. Kihasználatlan munkaerőforrásnak tekintjük a következő kategóriákba tartozókat: munkanélküliek, inaktívak, alulfoglakoztatottak, önfoglalkoztatók, önfenntartásra berendezkedett gazdálkodók, segítő családtagok, illetve a munkapiacra belépő fiatalok. Ebben a fejezetben mindezen csoportok elemzésére és a vidéki munkaerő-kínálat rövid összegzésére is vállalkozunk.[14]

Az elmúlt évtized romániai statisztikai adatai alapján megállapítható, hogy az Északnyugati Régióban vidéken és városon egyaránt, a foglalkoztatási arányszám csökkenő tendenciát mutatott az 1996–2004 közötti időszakban, majd 2004-től növekvő pályára állt rá. A vidéki lakosság foglalkoztatási rátája a városinál magasabb, ami a nagyarányú mezőgazdasági foglalkoztatásnak tudható be.

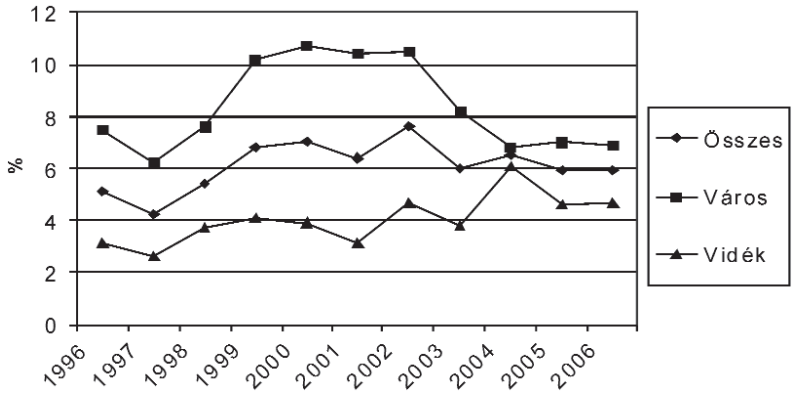
A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (ILO) szerint értelmezett munkanélküliségi ráta változó tendenciát mutatott az 1996–2006-os időszakban[15] (1. ábra).

[13] Románia Statisztikai Évkönyve 2006. Országos Statisztikai Hivatal. Bukarest.

[14] Kerekes K. 2007. Employment opportunities for people living in rural areas, in: Kerekes K. (ed.) *The proceedings of the international conference: Competitiveness and European Integration, Regional and Rural Economics section, 26-27 October 2007*. Alma Mater. Cluj-Napoca.133–139.

[15] Az ILO módszertan szerint becsült munkanélküliségi ráta rendszerint magasabb a hivatalosan regisztrált munkanélküliségi rátánál.

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 57

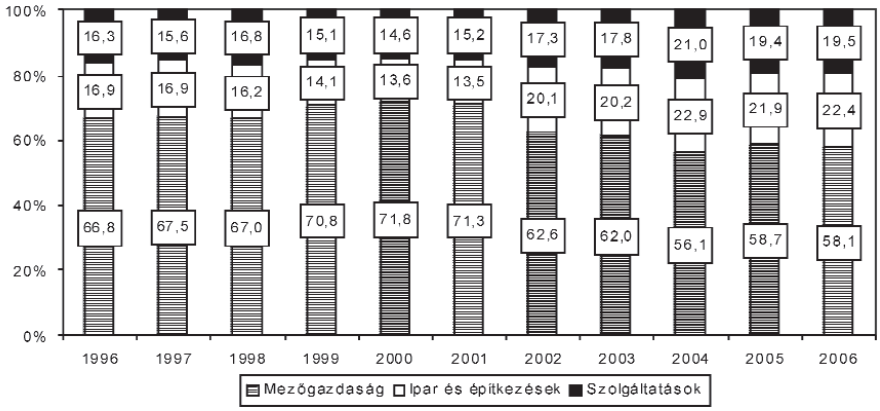

Forrás: Romániai országos munkaerő-felmérések, Országos Statisztikai Hivatal, Bukarest (2005, 2006, 2007)

1. ábra. Az ILO munkanélküliségi ráta alakulása az Északnyugati Régióban 1996–2006 között

2006-ban a 15–64 éves vidéki lakosság 57,9%-a foglalkoztatott és 4,7%-a munkanélküli, ebből megállapíthatjuk, hogy a vidéki munkaképes korú lakosság 37,4%-a inaktív volt. Az inaktív és munkanélküli kategóriák összesen 42,1%-ot tesznek ki, ami a munkaerőforrások nagyfokú kihasználatlanságát mutatja. Ráadásul a foglalkoztatottként regisztrált személyek munkaereje sincs teljes mértékben kihasználva.

Amint már említettük, a vidéki munkaerő jelentős hányada a mezőgazdaságban dolgozik. A mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya 2000-ben érte el a maximumát (71,8%), majd fokozatosan csökkent, és 2006-ra 58,1%-ra esett vissza (2. ábra).

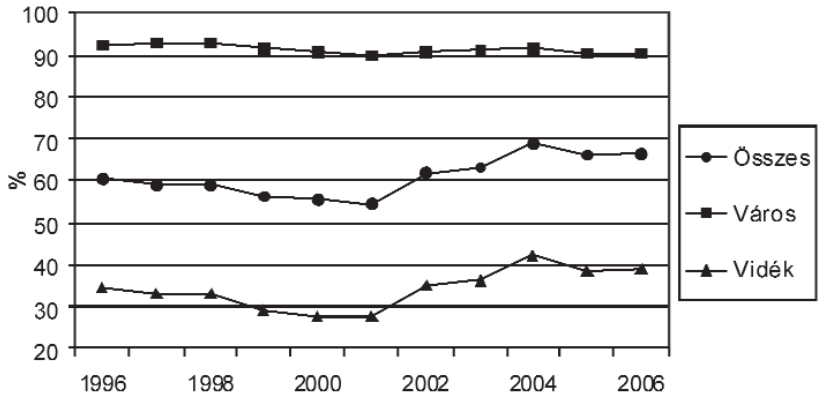
Forrás: Romániai országos munkaerő-felmérések, Országos Statisztikai Hivatal, Bukarest (2005, 2006, 2007)

2. ábra. A vidéki foglalkoztatottak ágazatok szerinti megoszlása, Északnyugati Régió, 1996–2006

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 58

A 2002-ben bevezetett új, szigorúbb statisztikai regisztrációs szabályok némileg nehezítik a 2002 előtti és utáni adatok összehasonlítását, a 2001-es és 2002-es év közötti nagy visszaesés részben annak tulajdonítható, hogy több, addig foglalkoztatottként regisztrált személy átkerült az inaktívak közé.

A mezőgazdasági foglalkoztatottak többsége nem fizetett alkalmazottként, hanem önfenntartásra berendezkedett gazdálkodóként vagy fizetésben nem részesülő segítő családtagként dolgozik. Ezért vidéken az alkalmazottak aránya jóval alacsonyabb volt az elmúlt évtizedben (28–42%), mint városon (90–92%), amint az a 3. ábrából is kiderül.

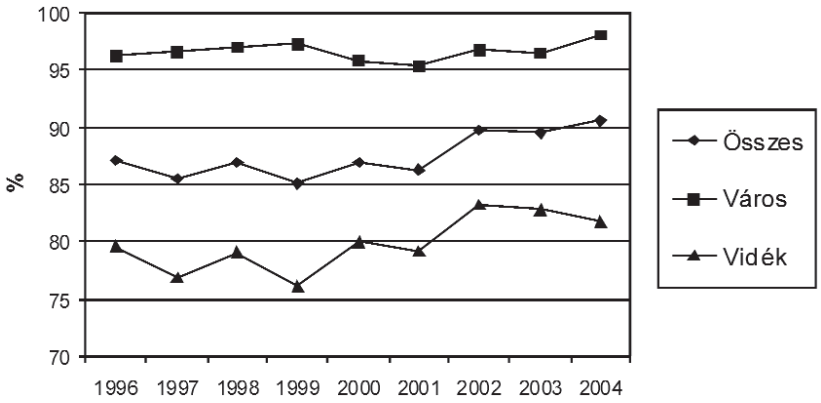

Forrás: Romániai országos munkaerő-felmérések, Országos Statisztikai Hivatal, Bukarest (2005, 2006, 2007)

3. ábra. Az alkalmazottak aránya a foglalkoztatottak körében, Északnyugati Régió, 1996–2006

A statisztikai felmérések alapján megállapítható, hogy vidéken jóval gyakoribb az alulfoglalkoztatás, mint városon (4. ábra). A teljes munkaidőben foglalkoztatott személyek aránya vidéken az elmúlt évtizedben 76–83% között volt, míg városon ez az arány elérte a 96–98%-ot. Elmondhatjuk tehát, hogy a vidéki foglalkoztatottak megközelítőleg 17%-a alulfoglalkoztatott, akinek a munkaereje nincs teljes mértékben kihasználva. Feltételezve, hogy egy teljes munkaidőben foglalkoztatott személy két részidős foglalkoztatottat helyettesíthet, arra a következtetésre jutunk, hogy ideális munkaerő-kihasználtság esetén az alulfoglalkoztatottak felét el lehetne bocsátani, így további 8%-kal nőne a kihasználatlan mukaerőforrás aránya.

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 59

Forrás: Romániai országos munkaerő-felmérés, Országos Statisztikai Hivatal, Bukarest, 2005

4. ábra. A teljes munkaidőben foglalkoztatott személyek aránya, Északnyugati Régió, 1996–2006

Következtetésképpen elmondhatjuk, hogy 2006-ban a vidéki munkaképes korú lakosság munkaerejének fele kihasználatlanul hevert: 37,4% inaktív, 4,7% munkanélküli, míg további 8% helyettesíthető alulfoglalkoztatott. Ezek az adatok arra engednek következtetni, hogy a kihasználatlan vidéki munkaerő számbelileg elegendő lenne a növekvő munkaerő-kereslet kielégítésére.

Akkor meg mi az oka annak, hogy a meghirdetett munkahelyek jelentős része betöltetlenül marad?

Az első és talán legfontosabb magyarázat a vidéki lakosság alacsony képzettségi szintje. A 25–64 éves vidéki lakosság fele alacsonyan képzett (legtöbbjük 8 osztályt végzett), és kevesebb mint 2%-uk rendelkezik valamilyen felsőfokú végzettséggel, az alacsony képesítésű, szakképzetlen munkaerő alkalmazási esélyei pedig jóval alacsonyabbak, mint a magasabban képzetteké. A Nokia gyár építését felvállaló német vállalkozó a szakképzettséget igénylő munkafeladatok ellátására nem helybeli, hanem magyarországi és lengyelországi vendégmunkásokat alkalmazott.

A vidéki munkaerő kihasználatlanságának okát kutatva 2007 február–júniusban interjúkat készítettünk munkát kereső személyekkel több Kolozs megyei faluban. A kutatás eredményeként levonhatunk néhány következtetést:

– A nagyon alacsonyan iskolázott, szakképzetlen személyek kevés hajlandóságot mutatnak valamilyen mesterség tanfolyamon történő elsajátítására. Megjegyzendő, hogy a nők nyitottabbak a továbbtanulásra, mint a férfiak.

– A munkaképes korú vidéki lakosság jelentős hányada soha nem állt alkalmazásban, nincsen semmilyen munkahelyi tapasztalata, mások pedig hosszú ideje (a 90-es évek elejétől) munkanélküliek. Mindkét csoport tagjait elriasztja a szigorú munkafegyelem és a kötött munkaidő.

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 60

– A fizetésbeni elvárások messze meghaladják a válaszadók képzettségének megfelelő fizetési szintet. A válaszadók többsége a minimálbér másfélszeresénél alacsonyabb fizetésért nem vállalna munkát.

– Néhány válaszadó nem hajlandó ingázni, és kizárólag a lakhelyéhez közel vállalna munkát.

– A többség vállalná az ingázás okozta kellemetlenségeket, de a megkérdezettek elenyésző hányadának van jogosítványa és saját autója, a közszállítási vállalatok által üzemeltetett járatok pedig nem érnek el mindenhova a rossz állapotban lévő községi utak és az alacsony utasszám miatt. Ezért az ingázás sok település esetében csak mint elméleti lehetőség merül fel.

A munkát keresők mellett ugyanabban az időszakban kérdőíves felmérést készítettünk 18 Kolozs megyei faluban 232 nyolcadik osztályos tanulóval.[16] A tanulók családi hátterére vonatkozó válaszokból kiderül, hogy az anyák 47,2%-a és az apák 26,9%-a a mezőgazdasággal vagy a háztartással van elfoglalva. A lakhelyükhöz tartozó településen alkalmazottként dolgozik az anyák 21,5%-a és az apák 11,5%-a. Az apák közel fele (48,1%) más településen lévő munkahelyre ingázik, az ingázást vállaló anyák aránya alacsonyabb (24,8%). Külföldön dolgozik az anyák 1,9%-a és az apák 3,4%-a.[17]

A felmérésből megtudhattunk néhány dolgot a fiatalok továbbtanulási és pályaválasztási terveiről is. Mivel tanulmányunk célja a potenciális vidéki munkaerőforrások beazonosítása, nem érdektelen megtudni, hogy mit várhatunk azoktól, akik az elkövetkező néhány évben lépnek be a munkaerőpiacra. A megkérdezett vidéki nyolcadikosok 58,2%-a érettségit adó középiskolában szeretné folytatni a tanulmányait, míg 21,1%-uk szakiskolában. A válaszadók több mint fele szeretne egyetemet végezni, bár sokan nem igazán tudják, hogy milyen szakma gyakorlása van felsőfokú képzéshez kötve. A legnagyobb népszerűségnek a vendéglátó-ipari szakmák örvendenek (17,1%), ezt követi az autószerelő szakma (16,1%). A válaszadók kevesebb mint 2%-a szeretne a mezőgazdaságban dolgozni.

A Kolozs megyében élő vidéki fiatalok több mint fele Kolozsváron szeretne munkát vállalni, 20%-uk pedig külföldön próbálna szerencsét. A megkérdezetteknek csupán 8,2%-a akar a saját falujában dolgozni. Ez nem jelenti azt, hogy a falvak teljesen elnéptelenednek, ugyanis a lakóhely és a választott munkahely közötti távolság sok esetben nem számottevő, a fiatalok 43,1%-a lakhatna továbbra is a szülőfalujában, mert vagy helyben szeretne dolgozni, vagy ingázással megoldható lenne a választott munkahelyre való bejutás. A válaszadók 35,8%-a esetében viszont elkerülhetetlennek tűnik az el-

[16] Kerekes K. 2007. Occupational Choices of Rural Youth, in: Kerekes K. (ed.) *The Proceedings of the International Conference: Competitiveness and European Integration, Regional and Rural Economics section, 26-27 October 2007*. Alma Mater. Cluj-Napoca. 140–147.

[17] Ez az arány elég alacsony ahhoz képest, hogy becslések szerint több mint 2 millió román állampolgár dolgozik külföldön a 15 milliónyi munkaképes korú lakosságból. Mivel a megkérdezett tanulók a 14–16 éves korosztályba tartoznak, az eredmények csak a 30–60 éves családos vidéki lakosokra tekinthetők jellemzőnek.

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 61

vándorlás. A fennmaradó 21,1% esetében a *menni vagy maradni* döntés minden bizonnyal az aktuális közlekedési viszonyok függvényében születik meg, ugyanis jobb szállítási viszonyok között az ő esetükben is megoldható lenne a napi munkahelyi ingázás.

Következtetések

2002 óta növekvő tendenciát mutat a munkaerő iránti kereslet Romániában, az Északnyugati Régióban és Kolozs megyében is. Új vállalkozások születtek, és multinacionális cégek is hoztak létre termelőegységeket; többen közülük vidéki telephelyet választottak. A regisztrált munkanélküliségi ráta igen alacsony, és egyre nehezebb feladat a munkaerő toborzása a beinduló vállalkozások számára.

Ezzel egy időben kihasználatlan a munkaképes korú (15–64 éves) vidéki lakosság csaknem felének a munkaereje. Az okok között szerepel az alulképzettség, az elvárásokhoz képest alacsony munkabérek, a szigorú munkafegyelem. Sok esetben a munkahelyre való eljutás is nehézségekbe ütközik a nagy távolságok és a rossz közlekedési infrastruktúra miatt.

A megoldást akár a vidéki foglalkoztatás 3 I-jeként is megfogalmazhatnánk:

1. Információ (ide tartozik az oktatás, a pályaválasztási tanácsadás, a karriertervezés, szakképzések és átképzések, illetve a meghirdetett munkahelyekkel kapcsolatos naprakész információhoz való hozzáférés);
2. Infrastruktúra (jó minőségű utak, közszállítás és kommunikációs csatornák);
3. Indíték (motiváló fizetések és jutalmazási rendszer, megfelelő munkakörülmények, a nyolcórás munkához való pozitív hozzáállás).

A megoldási javaslatok közül néhány közvetlenül a vidéki lakosságot célozza meg, bár kivitelezésük elsősorban nem rájuk tartozik: magasabb színvonalú oktatás a falusi iskolákban, a továbbtanulási lehetőségek elérhetőbbé tétele (ösztöndíjak) a szegény családokból származó vidéki tanulók számára, pályaválasztási tanácsadás az iskolában, karriertervezés, szakképzések és átképzések a felnőtt vidéki lakosság számára, illetve személyiségfejlesztő tréningek az önbizalom növelése és a kötött munkához való hozzáállás javítása céljából.

Az önkormányzatok felelősségi körébe tartozik az infrastruktúra fejlesztése, a régi utak rendbehozatala és új utak építése, a közszállítás megszervezése azokon a településeken, ahol nincs ezirányú magánkezdeményezés vagy a szolgáltatás fenntartása nem kifizetődő, illetve a kommunikációs csatornák (telefon, posta, internet, TV) elérhetőségének biztosítása a településeken.

A munkaadókban tudatosítani kell, hogy megfelelő munkakörülményeket és versenyképes béreket kell biztosítaniuk alkalmazottaik számára. Megszervezhetnék az alkalmazottak szállítását is a környező településekről, ami nagyszámú alkalmazott esetében nem jelentene egyénenként magas költséget, de annál nagyobb hozadékot.

Visszatérve a Nokiára: mit tehet ő, illetve a körülötte letelepedő vállalatok annak érdekében, hogy biztosítsa a munkaerő-szükségletét?

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 62

Rövid távon a Nokia versenyképes bérek ígéretével vonzhatja magához a más vállalatoknál dolgozókat, vagy hozhatja meg azoknak a munkakedvét, akik kevés pénzért nem hajlandók kötött munkát vállalni. Mivel a telephely közvetlen közelében nincsen elég munkaerő, az alkalmazottak nagyrésze várhatóan ingázni fog. Ezért hasznos lenne megszervezni az alkalmazottak szállítását is; így tágíthatnák a potenciális munkavállalók körét azokkal, akik szállítási lehetőség hiányában nem vállalják az ingázást.

Középtávon próbálkozhat a környékbeli inaktív felnőtt lakosság átképzésével, akár cégen belül, akár szakosodott intézményekkel és civil szervezetekkel társulva. További lépés lenne az elbátortalanadott, rendszeres munkához nem szokott személyek „alkalmazhatóvá tétele". Valószínűleg ez a legnehezebb, legtöbb sikertelenséget rejtő vállalkozás mind közül, de a társadalmi felelősségvállalás (Corporate Social Responsability) jegyében egy Nokia méretű cég olyan célokat is támogathat, amelyek esetleg nem járnak közvetlen anyagi haszonnal.

Amennyiben hosszú távra tervez a Nokia, úgy a leghasznosabb lépés a vidéki fiatalok továbbtanulásának támogatása lenne, akár célzottan is, a leginkább igényelt szakképesítések felé irányítva őket. Ezt könnyen megvalósíthatnák egy jól kigondolt ösztöndíjrendszerrel, és nem is kerülne feltétlenül nagyon sokba.

Hogy meddig tart a térségben a jelenlegi gazdasági fellendülés, nem tudjuk. Azt sem tudjuk, meddig marad a Nokia Zsukon. A bochumi eset óvatosságra int, a Nokia gyár beindulásával nem ülhetünk nyugodtan a babérjainkon, mint aki jól végezte a dolgát. A vidéki munkaerőt minél rugalmasabbá kellene tenni, hogy a nehéz időkben se kerüljön a városinál sokkal hátrányosabb helyzetbe.

Ha arra gondolok, hogy mi lesz tíz év múlva Zsukon, két, egymástól merőben eltérő kép lebeg lelki szemeim előtt.

Az első képen a zsuki állomásra érkező, a Shanghai-i MAGLEV-hoz hasonló, szupergyors mágneses lebegővonatról szállnak le a Kolozsvárról és a környékbeli településekről vagy akár messzebbről ingázók, és igyekeznek a Nokia ipari parkba a jobbnál-jobban fizetett munkahelyeik felé, ahol az alkalmazottak nagyrésze a kutatás-fejlesztés területén dolgozik.

A második képen a vasútállomáson a régi, zötyögős személyvonat várja az indulást jelző füttyszót. A Nokiának már se híre, se hamva és az ipari park többi sztárja is már rég olcsóbb munkaerőt kínáló harmadik világbeli országban tevékenykedik. A felépített csarnokokat lerakatnak használják, vagy, miért is ne, a hajdani híres ménest próbálják újra életre kelteni. Még az is lehet, hogy az ipari park használaton kívüli területén újból kukoricát termesztenek.

Szerencsére a legpesszimistább forgatókönyv szerint sem fér bele a képbe, hogy újból jobb sorsra érdemes középiskolásokat hozzon Kolozsvárról a zötyögő tehervonat, akiket kényszer-kukoricaszedésre vezényelnek ki a szocializmus építése érdekében. Ami azért mindenképpen megnyugtató.

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 63

Irodalomjegyzék:

Dumitru M. & al. 2004. *Rural Development and the Reform of Romanian Agriculture*. Romanian Centre for Economic Policies, Bucharest

Kerekes K. 2006. Humán erőforrások, in: Gy. Horváth (ed.) *Északnyugat-Erdély*. Pécs–Budapest, MTA RKK.

Kerekes K. 2007. Employment Opportunities for People Living in Rural Areas, in: Kerekes, K. (ed.) *The Proceedings of the International Conference: Competitiveness and European Integration, Regional and Rural Economics section, 26-27 October 2007*. Cluj-Napoca, Alma Mater

Kerekes K. 2007. Occupational Choices of Rural Youth, in: Kerekes, K. (ed.) *The Proceedings of the International Conference: Competitiveness and European Integration, Regional and Rural Economics section, 26-27 October 2007*. Cluj-Napoca, Alma Mater

Swain N. – Vincze M. 2001. Agricultural Restructuring in Transylvania in the Post-Communist Period, in: Light D. – Phinnemore D. (eds.) *Post-Communist Romania. Coming to Terms with Transition.* New York, Palgrave Publishers

*** 2006. Planul regional de acțiune pentru ocuparea forței de muncă 2006-2008. Regiunea Nord-Vest (Északnyugati Régió Regionális Foglalkoztatási Terve 2006–2008). Agenția de Dezvoltare Regională Nord-Vest. Cluj-Napoca

*** 2005, 2006, 2007. Romániai országos munkaerő-felmérések 2005–2007. Országos Statisztikai Hivatal, Bukarest

*** 2006. Románia Statisztikai Évkönyve 2006. Országos Statisztikai Hivatal, Bukarest

www.anofm.ro/lmv/index_lmv.php

www.anofm.ro/statistica/sitoperativadec2007.pdf

www.autostradatransilvania.ro

joforum74 2008. 03. 18. 00:15 Page 64